

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo Udruženja Jugoslov. Učitelstva — Poverjeništvu Ljubljana.

Vse spise, v oceni poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

**Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Franciškanska ul. 6.**

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati f. n. k.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak četrtek pop.

Ako je tu dan praznik, izide list dan pozneje.

Za neorganizirane 100 — K, za naročnike v ino-
zemstvu 140 — K letno.
Posamezna številka po K 2.—.

Za reklamne notice, poznanila, poslana,
razpise služb je plačati po 1 K za
vsako peti-vrstlo. Priloge stanejo poleg
poštne še 50 K.

Telefon uredništva
štev. 312.

Za oznanila je plačati od eno-stolpne peti-vrste,
če se tiska enkrat . . . 2 K — vin.
dvakrat . . . 1 . 50
za nadaljnja avrčenja od peti-vrste po 60 vin.
Oznaniila sprejema Učiteljska tiskarna.

Članstvo ljubljanskega Poverjeništvu
UJU ima s članarino tudi že plačano
naročnino, torej ni treba članstvo na-
ročnino posebe plačevati.

Naročnino, reklamacije, t. j. vse administrativne
stvari, je pošiljati samo na naslov:

**Upravištvu Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, VII., Celovška cesta 33/I.**

Poštni čekovni urad št. 11.197.

Reklama tije so prošle poštnine.

Nabavne uradniške zadruge.

(Poročal na učit. zborovanju v Sodražici
nadačitelj Mihael Vrbič.)

«Samemu ni dobro biti.»

Ta izrek je združil v raju dva člo-
veka. To je bila menda prva in prava za-
druga. Stari Slovani so živeli tudi v za-
drugah; bilo jim je skupno delo, skupno
uživanje, skupno življenje, torej skupno v
žalosti in veselju, v borbi in miru, leni
brezposelnosti pa so pogladi ožigosane po
svetu. V onih časih je bila zadruga dru-
žinska oblika, v predvojni dobi, v dobi
narodnega zatiranja so bile razne zadru-
ge obrambna društva, svetovna vojna pa
je zopet izrazito pokazala, da je zadruga
dete gospodarskih neprilic.

Zadružni zakon z dne 9. aprila 1873
je imel za posledico poleg materijelne
podpore, tudi moralno zboljšanje in
okrepitev slovenskega življa. Polagoma
se je jelo zatirati oderuštvo, mali človek
in gospodarsko slabi ljudje in stanovi so
se skušali potopiti v zadrugo, ki jim je
močnejši poedinec, ali še močnejši ni-
govih združenj. Pravo zaslonbo in za-
ščito pa je našlo naše ljudstvo v zadru-
gah v narodnem oziru. Iz preostankov in
letnega dobička so se podpirala narodna,
lenoslovna, pevška, gasilska društva, ob-
českoristne naprave, ki niso našle milosti
pri vladi, dijaške ustanove itd. itd. — In
kaj naj rečem v strogo naših združenjih:
»Vdovsko učiteljsko društvo«, »Samopo-
moč«, »Učiteljski konvikt«, »Učiteljska ti-
skarna«, »Učiteljska posojilnica«, »Zdra-
viliški dom«, »Tvorilnica učil«, ali niso to
sami uspehi srečne zadružne misli? —
Ali ni vsega tega rodil zadružni duh, učit-
eljska delavnost, skupnost in vzajem-
nost. — Ali ne delujejo širom domovine
učitelji v važnih pridobitvenih, nakupo-
valnih živinorejskih, sadjarskih, čebelar-
skih združenjih? Ali ne vrši učitelstvo
prosvetnega - propagandnega dela za za-
druge v višje organiziranih ljudskih šo-
lah, v ponavljajo - kmetijsko - gospo-
darskih šolah, obrtnih tečajih?

Čudno, taka agilnost, osobito starej-
šega učitelstva v združenjih, šolah in te-
čajih, ko nam je pa vlada takorekoč usi-
lla »Potrošaško zadrugo« drž. nastav-

ljencev, tedaj je završalo in odmevalo iz
vseh učiteljskih zborovanj: »Ne maramo
za to dobroto!« — To ni za nas, osobito
ne za učitelje, ki smo raztreseni, odda-
ljeni od kulturnih centrov, od udobnih
železnice! — Edino tovariš A. Škulj je v
»Učit. Tov.« leta 1920, štev. 49., pozdrav-
ljal narodbo. Navel je sicer več kamnov
spodtike: Zadrugam bo primanjkovalo
kapitala; zato bo vsak višji polet nemo-
goč, izključena krepka konkurenca. —
Preveč je med nami razdiračev. — Ob-
veznost smatra za nemilo silo. — Manj-
ka zmognih delavcev. — Nevšečna mu je
nazadnje tudi razdelitev dobička v huma-
nitarne namene.

Tovarištvo, vsi preko teh kamnov,
vsi na noge! Meni se ne zdi Potrošaška
zadruga samo umestna, zdrava, a celo
sila potrebna. Obsodba kar vnaprej: »Ni
za nas« — je nepremišljena, maločastna
za kulturne delavce. Treba je zanimanja,
vsestranskega razmišljanja, poglobitve v
svitar, umestnih predlogov, pametnih na-
redb in vse bo šlo. Godrnjači bodo utih-
nili, delavcev bo dovolj in kapitala tudi. V
nastopnem hočemo podati vam in javno-
sti nekaj razmišljanj v dobro P. z.

Zadružni kapital, ozir. obratnega ka-
pitala je okrog 40 milijonov dinarjev. V
tej glavni je 10% odteglajev od uradni-
ških plač in 1% prispevek od državnih
nabav. V tem niso všteti deleži po 500 di-
narjev posameznih zadrug, ki imajo pri-
slopi v Zvezi v Beogradu, deleži po 100
dinarjev članov pri P. z. članicah pokra-
jinskih. Država sama mora prispevati,
recimo z najmanj 3% državnega proraču-
na, dati nekaj brezobrestnega posojila,
nekaj po zelo ugodni obrestni meri.

Brezbriznike, mlačneže je omajati,
razdirače ugnati, odklanjajočo silo izpre-
meniti v ustvarjajočo. Vsakdo naj nosi
seboj ključ za P. z., pa naj jih imenuje
potem že: dobrovoljno, brigo, delavnost
ali kakorkoli hoče, da le odpro, če ne vrat
v P. z., ali blagajne, pa vsaj srca in roke.

Obveznost za pristop se mora uve-
ljaviti. Izgovor članov: Smo predaleč od
centrov, od železnice, nari ne velja. Če ne
gre zora k preroku, nari prerok na goro.
Že sedaj se izplača pot v središče. Jaz na
pr. plačam voznine T.—R. 56 K. V Ljub-
ljani nakupim:

1½ l olja za 68 K, doma stane 108 K,
diference 40 K. Dva kosa navadnega mila
stane 32 K, doma stane 48 K, difference
16 K. Dva kosa mila za umivanje 5,2 K,
doma stane 8,4 K, difference 3,2 K. 1½ kg
riža 33 K, doma stane 60 K, difference
27 K. 1½ kg sladkorja 63 K, doma stane
78 K, difference 15 K. Pisemski papir ovoj
14 K, doma stane 22 K, difference 8 K. —
Skupaj 109,2 K difference.

Napravi sem izlet, obiskal znanca,
z njimi malo pokramljal, se pozabaval in
pri vsem tem napravil še dobička 53,2 K,
kaj pa vožnja nazaj! Nad mano, pod ma-
no, krog mene — »paket«.

Samci gospodične imajo pripravljen
gotov izgovor: mi ne potrebujemo takih
reči. Sukno, volnenino, baržun, svilo, ga-
lanterijo, kaj takega je za nas. Dobro,
kjer ste na hrani, se gotovo ne bodo bra-
nili jestvin in enakega blaga po nizkih
ugodnih cenah, imeli boste gotovo veliko
ceneje hrano.

Mestni učitelji morda dobe tudi izgo-
vor: imam prijatelje med trgovci, obrtni-
ki — »še gre«. Za te naj velja reklo:
»Eden za vse, vsi za enega«. Ustanove
naj se velika skladišča, odsvetujem usta-
navljanje malih zadrug branjarji, kakor
velevajo pravila: zadruga z 10 člani. Dr-
žava dovoli razne olajšave in ugodnosti.
Dopisovanje z zadrugami bodi poštne
prosto. Po železnici in poštah naj ve-
ljajo izvanredni vozni in poštni tarifi.
Blago odda brzovozno, plača le ½ na-
vadne voznine. — Za sukno, tekstilno in
enake baže blago, naj se upelje uzorčne
knjige. Glavni savez naj stopi v stik s to-
varnami, te naj uredi vzorčne knjige,
razpošiljaio po pokrajinah Slovenije, Hr-
vatske, Srbije, z blagom, kakoršno je tam
v navadi. Izbrano blago naj se nato na-
slavlja kar naročnikom ne centrali, da se
izognemo dvojni voznini in troškom.
Vzorčnih knjig seveda ni smeti zadrževati
iz nagajivosti, krožijo naj iz kraja v
kraj. To je le en slučaj v boljše umevanje,
seada na v podrobno poročanje pri usta-
navljanju pokrajinskih zadrug. In kaj
lahko človeška iznajdljivost še vse ukre-
ne, dobra volja vse učini: samo teti Lenki
dajmo slovo. Kaj pravi Srb: »Delaj, štedi,
pa češ imati.« Zadružno polje je ugodno
pripravljeno za vse: stare, mlade, moške,

ženske, samce in okomatane.

Delavcev med nami, uradniki dovolj,
vsaj delo sili človeka, ljubezen do stvari
bodri, zadružni duh vodi in poštenost na-
rekuje, da ne smeš bližnjika-sočloveka
gospodarsko izkoriščati. Nepoštenost, ne-
moralnost mora iz zadrugarstva, ker je to
nezdružljivo z veličanstvom prosvetlje-
nega človeka.

V načelstvo, v nadzorstvo, na vo-
dila mesta, ne takih mož, ki jim je čast
in oblast vse — pa prav vse, ampak mož
vesti in srca, požrtvovalnega dela. Za
odbornike ne ljudi s prijaznim licem, siad-
kih besedi pa zviti reponi, marveč čil-
novnikov neomadeževane preteklosti, ki
bodo onarjavljali delo v zadrugi po načelu
jim najpopolnejše gospodarske morale,
da ne bodo zadruge le v prid posamez-
nih funkcionarjev zadrug. Poslovanje,
knjigovodstvo naj bo kolikor možno eno-
stavno, pa vzorno. Ne takoj v začetku
nebroj poslovnih knjig, tipkarič, uradni-
kov — takega aparata, ki si z napotjem
zaslanjajo delo. Vneti zadrugarji tudi ne
smejo poznati Surnega dela.

Pravila slone na že omenjenem za-
družnem zakonu. Ni jih potreba sedaj
preminjati; kajti, kaj pomagajo najboljša
pravila, če na manjka zadružnega duha,
vnetih in vestnih delavcev. Pravila se po
potrebi prenavljajo. Vsekako bo treba
tako v začetku strogo paziti na to, da ne
bodo nekateri zlorabljali dobrot P. z., z
naročanjem za sorodstvo, prijateljstvo. V
poglavju IV, člen 41. naredbe bo poostriži
v toliko, da se malovestne člane ne le iz-
ključi, marveč mu odvzame vplačan de-
lež in prisodi še kaka občutljivejša ka-
zen; kajti ne le, kjer so temelji zadružne-
ga dela zdravi, tudi vsi člani morajo biti
v gospodarsko-moralnem pogledu čisti,
da se prepreči vosestransko nemoralne
mahinacije.

Dne 8. maja t. l. se je vršila v Beo-
gradu prva skupščina uradnih konzumnih
zadrug iz cele države po uredbi z dne 5.
decembra 1920. V novoizvoljenem uprav-
nem odboru je tudi Slovenec, Miloš Stib-
ler, šef kabineta poljedelskega ministr-
stva.

Dani so torej vsi pogoji. Na nas sa-
mih je, da se za stvar zavzamemo, skli-
čemo drugo uradništvo in vse člane, ki

I. B.:

Javna telovadba šolske mladine v Ljubljani.

Pričetkom tekočega šolskega leta
smo se sestali ljubljanski telovadci-učite-
li srednjih in meščanskih šol z namenom,
da ustanovimo lastno stanovsko in stro-
kovno društvo, čegar naloga naj bi bila
pospeševati telesno vzgojo šolske mla-
dine ter varovati in podpirati naše sta-
novske koristi in težnje. Misel je našla
med tovrstni splošno soglasje, obenem pa
smo sprožili tudi misel o prireditvi javne
telovadbe z učenci srednjih in meščan-
skih šol v Ljubljani. Tudi ta predlog je
bil sprejet, začeli smo takoj s pripravami.
Tovariša Jeraš in Kozak ter gđc. Trdi-
nova so prevzeli sestavo prostih vaj za
javno telovadbo, drugi tovariši pa so se
stavili društvena pravila. Pri raznih na-
daljnih sestankih smo predelali proste
vaje, ki so se pričele poučevati po vseh
zavodih.

Dne 16. januarja se je vršil ustanov-
ni občni zbor, ki so se ga udeležili tudi
vnanji tovariši. Ko je višji šolski svet do-

volil prireditev javne telovadbe, smo pri-
čeli z glavnimi pripravami. Poudarjamo,
da so sedanje šolske oblasti mnogo bolj
naklonjene telesni vzgoji nego so bile
prejšnje. Največ nepravil nam je povzo-
čalo pridobiti za javno telovadbo prime-
ren prostor. Vzhle vsem prošnjam in vlo-
gam nima namreč nobena ljubljanska šola
potrebne in primeroma velikega igri-
šča. Posamezni športni klubi in telovad-
ne organizacije so si po prevratu pribo-
rili igrišča in telovadišča, šole pa doslej
takih prostorov še nimajo. Dolžnost
mestne občine bi bila, da preskrbi šolam
take prostore, kar bi v Ljubljani ne bilo
težavno, ker so v neposredni bližini me-
sta lepa zemljišča, ki so kakor ustvar-
jena za telovadišča in igrišča in bi jih bilo
mogoče pridobiti proti primerni najem-
nini. Kako vse drugače skrbijo druga me-
sta izven naše države v tem oziru. Ne-
katere države so celo izdale zakon, s ka-
terim se daje mestom razlastitvena pra-
vica za prostore, ki so potrebni šolam za
igrišča in telovadišča. Lastnega prostora
torej nismo imeli in to je skoraj ogrozilo
našo javno telovadbo. Zatekli smo se v
Štepanjo vas, kjer ima sokolsko društvo

lastno letno telovadišče, ki ga nam je
prepuščilo, baron Kodeli pa nam je dovo-
lil uporabljati tudi poleg ležeče zemljišče.
Prostor ni zadoščal našim potrebam, zato
smo morali omejiti najvišje število telo-
vadcev na 774, na dovoljnem prostoru bi
jih bilo nastopilo čez 1000. Tudi priredi-
tev prostora za gledalce ni bila lahka. So-
kolsko društvo l. v Ljubljani nam je po-
sodilo proti odškodnini tribune. Sokolsko
društvo v Štepanji vasi pa je oskrbelo
prevoz in vzpostavitev tribun. Učenci l.
deške meščanske šole so pod vodstvom
meščanskošolskega učitelja g. Novaka iz-
merili in zakoličili prostore za posamezne
telovadce ter se s tem praktično vežbali
v zemljemerskih vajah. Garderob za
učence seveda nismo mogli postaviti,
zato so se morali dijaki preoblečiti na od-
prtem prostoru poleg telovadišča, učenke
pa so imele za to poseben prostor na ob-
sežnem dvorišču Povšetove gostilne.
Stroški za prireditev so naraščali kakor
hudournik, društvo pa je bilo brez pre-
moženja. Iz te stiske so nas rešile ljub-
ljanske banke, ki so nam dale denarno
podpomo v znesku 9000 K. Podprli so nas
tudi drugi. Gospoda Krapež in Šlahta sta

nam brezplačno ponudila stole, poveljnik
dravske divizije je dovolil brezplačen
prevoz stolov, Učiteljska tiskarna pa nam
je zastoj natiskala lepake in letake, ki so
bili edina reklama za nas, naše časopise
pa nas ni podpiralo, vzhle prošnjam ni pri-
občilo naših notic, s katerimi smo opozar-
jali občinstvo na javno telovadbo. Zato je
bil tudi obisk nepopoln in ostala nam je
tretjina vstopnic neprodanih. Čisti doho-
dek je bil zelo majhen, brez podpore pa
bi bili imeli celo zgubo. Zato so tudi pod-
porni društva na posameznih šolah dobi-
la le neznatne prispevke. Izmed zavodov,
ki niso sodelovali, se je zanimal za ta na-
stop edino zavod za gluhozorne. Ravna-
telstvo je zaprosilo za brezplačen vstop.
Tega seveda nismo mogli dovoliti, ker
smo bili prepričani, da bo občinstvo za-
sedlo vse prostore, pač pa smo z ve-
seljem dovolili, da so učenci prisostvo-
vali glavni skušnji, kjer so videli isto ka-
kor pri javnem nastopu.

Spored je bil prikrojen našim razme-
ram. Od početka je bilo določeno, da na-
stopijo dijaki tudi v lahko atletičnih va-
jah, toda zaradi pomanjkanja telovadišč
in igrišč naše šole niso mogle uspešno go-

prejemajo od države plačo pod kakoršni-
miko imenom; nato združeno ustanovi-
mo zadružno in jo izročimo vašim pošte-
nim rokam in uspeh ne bo le zagotovljen,
marveč iz preostankov bomo lahko gra-
dili humanitarne zavode, ki smo jih mi in
naši potomci tako potrebni. Sistimizirane
mesečne plače niso vse ugodnosti uradni-
škega stanu službeni kraji, službeni od-
nošaji, družinske razmere in potrebe ho-
čejo še vse drugačnih udobnosti, in te
gotovo dosežemo v najkrajšem času in
najsigurneje po Potrošaški zadruzi. Zato
vsi na krov!

Izpiti iz slovenščine in obmejne šole.

Letos so delale tiste nemške učne
osebe, ki so ostale še v naši službi, izpit
iz slovenščine. Sicer jih ni bilo bogve ko-
liko — v Mariboru menda 15 — a vendar
je potreba z ozirom na šolske, narodne in
ne nazadnje tudi državne interese izpre-
govoriti o teh izpitih odkrito besedo.

Izpiti so bili, kakor se je pokazalo in
deloma tudi pričakovalo, gola formalnost
in nič drugega. Zakaj, da bi se tuje-rodec
našemu jeziku toliko privadil tekom dveh
let, da bi v njem mogel poučevati druge,
to je nonsens. Posebno je še nonsens pri
takih ljudeh, ki se ne učijo jezika iz lju-
bezni in interesa in ki bi se rajši in z več-
jim veseljem učili celo culukafriščine, ka-
kor pa slovenskega jezika, do katerega
gobjo po veliki večini strupeno sovra-
štvo. In vendar so napravili vsi izpit, če-
prav nekateri niso mogli niti deset vrst
napisati v slovenskem jeziku z napakami
vred. In sedaj imajo ti ljudje črno na be-
lem, da imajo državni izpit iz našega
jezika.

Mi jim nikakor ne zavidamo tega.
Nasprotno: prav privoščili bi prav vsem,
ako bi se le mogli zanesti, da dotične ose-
be uvidijo, da se jih je pardoniralo in da
bi vsaj z desetinko tiste ljubezni, kakor
so nekdanje delovale za Avstrijo, delovale
sedaj za našo državo, katere jim daje
kruh in jih vrhu vsega še tako pardonira.
Tudi se ne maramo ozirati na razne glo-
se, ki so se delale o teh izpitih zlasti med
lajiki. Samo eno hočemo pibiti: v podob-
nih razmerah in s takim znanjem bi izmed
nas v republiki Avstriji vsak sfrčal kakor
je dolg in širok. Pri nas so pa še vedno
merodajni različni oziri. Če drugod nas
tepejo s škorpionji, mi si za tuja vselej
natakemo naimelkejšo rokavico. Pova-
bimo ga k skledi in v zalivalo nam napo-
sled pljune v njo. To se ni pripetilo samo
enkrat, ampak že nešteto krat. Seveda
nam »barbarom« ne pride na misel, da bi
drugače ravnali napram takim »Kultur-
trägerjem«. Bratu znamo vrniti milo za
drago, a tuja ne.

S takim postopanjem pa si nikdar ne
pridobimo nasprotnikov, kakor napačno
mislijo nekateri. Zakaj ti ljudje smatrajo
našo dobroto za slabost in se še vedno
čutijo privilegirane v bogzna kako vzvi-
šene nad nami. Dokazov za to je več ka-
kor dovolj in jih ni treba navajati. Nadu-
tost in nemška zagrizenost zlasti nekate-
rih takih »jugoslovanskih« učiteljev je že
tako znana v javnosti, da je ni mogoče
več zakriti s plaščem tovarištva. Nai bi
si bil kdo izmed nas dovolil le stotinko
tega pred rajno Avstrijo proti državni
oziroma vladajoči rodbini, kar so si do-
volile nekatere učiteljice v Mariboru ob
raznih prilikah, takoj drugi dan bi bil od-
stavljen. Pri nas »barbarih« je seveda
samo posebi umevno, da je to drugače.

iti teh vaj, zato smo jih morali odstavi-
ti z vzporeda. Vobče je bila javna telova-
dla dovoljna. Bili so sicer še vedno nedo-
statki, toda pri tolikem številu učencev
in pri prvem nastopu je to odpušljivo,
zlasti ker so mnogi večji učenci, za kate-
re je telovadba šele po vojni postala ob-
vezen predmet, kazali premalo zanimanja
za javno telovadbo.

Moralen uspeh je bil za nas zadovo-
ljiv. Storili smo vse, kar je bilo pri dana-
šnjih razmerah storiti mogoče. Pokazali
smo, da se šolska telovadba polagoma
preustroja in da se goji sistematično in
po večini pravilno v prid učeči se mladi-
ni. Izboljšanja so potrebna še vedno in če
bodo tudi poklicane oblasti storile svoje
dolžnosti, je upati, da bo prihodnja taka
nareditev boljša in da bo odgovarjala
vsem modernim predpisom telesne vzgo-
je, ki stremi za tem, da nudi šola mladini
noleg umstvene izobrazbe tudi telesno
kulturo. Ti predpisi pa zahtevajo več gi-
banja pod milim nebom v čistem zraku
in na soncu. Zato nas ne moti kritika, da
so nekateri večji telovadci telovadili brez
sraja, ker v tem ne vidimo nikakega po-
hujšanja — prepovedati bi morali tudi

Nekaj pa je, proti čemu moramo od-
ločno nastopiti. Naj imajo te dame že iz-
piti iz našega jezika, ampak naše mladine
tu na meji ne smejo še naprej zastrup-
ljati s svojim protidržavnim strupom. Iz
našega jezika se ne smejo več v šoli nor-
čevati, da imajo mačke in psi lase, pete-
lini glavni in da je mica — široka itd.,
kakor se dogaja sedaj. Ako hočejo taki
ljudje ostati v naši službi, naj gredo v za-
ledje, kjer ne morejo nič škodovati; ni-
kakor pa ne smejo ostati na meji. Tukaj
je treba predvsem učiteljstva, katero sa-
mo jamči, da bode vzgojevalo mladino,
čeprav tuje-ročno, vendarle vsaj v držav-
nem smislu. Ti ljudje — pravzaprav saj
so samo dame — pa tega nikoli ne bodo
storili. Jamstev in obljub lahko dajo sicer
na stotine, a delale bodo pa kakor do se-
daj še vedno po svoje.

Dovolj imamo vrlih učiteljev po de-
želi, ki bodo rade prišli na lepa mesta ob
meji, čeprav prevzamejo nemške razrede.
Saj ni nikjer zapisano, da bi morale ravno
Nemke imeti ta mesta. Slovensko učitelj-
stvo je v teh dveh letih dovolj jasno do-
kazalo, da si zna pridobiti srca tuje in
notužene mladine in po njej tudi starše.

Značilno je tudi dejstvo, da te nem-
ške dame niti ne smatrajo vredno, da bi
pristopile k naši strokovni organizaciji.
Samo par izjem je. Morda store to sedaj,
ko imajo državne izpite iz slovenščine.

Poudarjamo še enkrat: v šolskem in
državnem interesu je, da se v tej zadevi
izvede že v doglednem času temeljita re-
medura.

Albin Wankmüller.

I.

Z gorenjim junakom bi se ne pečali
in škoda se nam zdi, da porabimo zanj to-
liko dragocenega prostora v »Učit. Tov.«,
ako bi njegova zadeva ne bila taka, da
je čutilo ljubljansko »Jutro« dne 25. maja
t. l. potrebo, da jo je vsaj nekoliko ome-
nilo pod naslovom »Narodni škandal«.

Wankmüller službuje namreč 10 let
na Bregu pri Ptuj, t. i. na šoli, ki je bila
l. 1911. ustanovljena od šulferajna z izra-
zitim šulferajnskim namenom: Wankmül-
ler je bil tedaj tam pred preobratom in je
ostal tam po njem. Kdo je Wankmüller in
kako je bilo mogoče, da je ostal na svo-
jem mestu še naprej, naj razjasnijo te
vrstice.

Albin Wankmüller je kot Slovenec iz
Vuzenice maturiral l. 1885., v ptujskem
okraju pa službuje od l. 1893. Takrat je
dobil službo nadučitelja pri Sv. Duhu v
Halozah, kar je bilo v tistih časih za mla-
dega človeka precej, ko je bilo za vsako.
Še tako slabo nadučiteljsko službo prosil-
cev na razpologo dovolji. Sv. Duh v Ha-
lozah pa je kraj, kjer imajo vinograde v
rokah iz večine razni Nemci iz Ptuj in
od drugod. V šolo so pohajali tedaj največ
otroci viničarjev, odvisnih od svojih nem-
skih gospodov. Edina inteligenca v kraju,
ki nima svoje župnije, je učiteljstvo. Kdor
pozna viničarsko odvisnost od gospo-
darja, ve lahko, kako so bili ti prepojeni
s štajercijanskim duhom. Niso pa še bili
štajercijanski posestniki domačini, zato je
bilo treba dati tem duševnega voditelja z
učiteljsvom, ki naj jih zapelje na to pot.
Wankmüller je takoj pokazal, da je mož na
svojem mestu in da ima vse lastnosti, da
se usposobi za delavnega renegata. Slo-
venskega uradnega spisa izpod njegove
roke ni najti in ne slovenskega poročila
na šolske oblasti, pač pa je kmalu po svo-
jem prihodu k Sv. Duhu začel dobivati od

takratne okrajne in deželne šolske oblasti
pohvalne dekrete in denarne nagrade za
uspešne pouk v nemščini. Škoda, da se
danes ne more več dognati, koliko je bilo
iudeževih grošev, ki jih je dobival že ta-
krat za svoje ponemčevalno delo tudi še
od šulferajna. Kako je skrbel za šolo pri
Sv. Duhu še pozneje, nam priča dejstvo,
da si je izposloval potem, ko ni več slu-
boval tukaj, imenovanje šolskega očeda
pri Sv. Duhu, in kot tak je rekel svojemu
nasledniku: »Sie müssen bedenken, dass
Sie vom deutschen Bezirksschulrat zum
Oberlehrer ernannt wurden.«

Dostojneje so za tako njegovo delo-
vanje nagradili Wankmüllerja ptujski
nemški mogotci l. 1905. Takrat je bilo
razpisano učiteljsko mesto na nemški de-
ški ljudski šoli v Ptuj. Duh Ornigov je
začel prav v tisti dobi najsmodnejše
svoje raznarodovalno delo, smrad ptujs-
kih šnoparjev je okuževal mesto in okraj
in dobro je bilo vse, samo ako je bilo na-
perjeno proti Slovincem. In v tistem času
je dobil razpisano učiteljsko službo na
mestni nemški šoli v Ptuj Wankmüller,
učitelj, usposobljen za slovenski učni je-
zik. Dobro so ga morali poznati ptujski
Nemci, da mu celo te usposobljenosti niso
šeli v zlo, in dobro tudi Ornig sam, ki
mu je dal stanovanje v lastni hiši na Bre-
gu. Tedaj je postal Wankmüller »Nem-
mec« po duhu in v resnici »Nemka« je
postala njegova žena, in sicer tako zagri-
zena, da je še danes doma »Nemka«,
pristna Nemca pa sta bila njegova sina.

Tako izpreobrnjeni Wankmüller je
moral ptujskim Nemcem služiti dobro,
predobro in vestno, da so ga spoznali
6 let pozneje med 30 najzagrizenejšimi
nemškimi prosilci za nadučiteljsko službo
na novoustanovljeni šulferajnski šoli za
naivrednejšega, da zasede to mesto. Kak-
šnega moža so rabili, nam pove najjasneje
dejstvo, da je Breg kot predmestje Ptuj
bil najtrdnjša postojanka, iz katere se je
razširjala vsenemška misel na desni breg
ptujskega polja in Haloz. »Nemec« Wank-
müller je našel milost v njihovih očeh,
ker se jim je klanjal na vse načine, izpol-
noval do pičice vse njihove ukaze ter jim
denunciral premalo nemškega duha polno
delo svojih nemških tovarišev, o čemer
nam še danes pričajo napadi na Wank-
müllerja, ki so jih v nemških učiteljskih
listih o njem pisali nemški učitelji. Ne-
značajni, zviti in zahrbtni poturica je pre-
kosil Turka samega, to pa je bila njegova
naivejša zasluga!

II.

Prišel je preobrat. Vsakdo je prič-
koval, da se z izpremenitvijo šulferajnske
šole na Bregu v narodno šolo odpravijo
v blaženo Avstrijo tudi učitelji te šole. A
glejte! »Deutsche Volksschule« je dobila
napis »Narodna šola«, odpustile so se z
nje 4 učne moči, tisti pa, ki je postal vo-
ditelj narodne šole, je bil ravno bivši
»Oberlehrer der deutschen Volksschule«!
V tistih dneh se je namreč menjavalo na-
vdušenje z ogorčenjem in navdušenje je
v marsikateri mehki slovenski duši pre-
upilo ogorčenje, da se je zveselila »spo-
kornika«. Tudi Wankmüller je šel tedaj
v Canosso. Postal je Slovenec in prvič po
25 letih svojega službovanja v ptujskem
okraju je z drugimi spokorniki našel pot
v ptujsko učiteljsko društvo. Kaj zato, če
njegova žena še danes ne izpregovori v
svojem domu slovenske besede? Kaj za-
to, če je eden njegovih sinov še danes
teolog v Gradcu in lomi slovenščino za
največjo silo?

Tako je položil Wankmüller eno že-
lezo v nemškoavstrijski ogenj, drugo v ju-
goslovanski s tem, da je sam postal član
slovenskega učiteljskega društva in po-
slal drugega svojega sina nadaljevat me-
dicinske študije v Zagreb. V dobi navdu-
šenja so videli naši ljudje le drugo nje-
govo prepričanje in verjeli v spokornje-
nost.

Še več, verjeli so celo njegovim mo-
skim zatrdilom, ki jih je tedaj založil pri
okrajnem šolskem svetu ptujskem, po-
stavljenem od Narodnega sveta. Wank-
müller je namreč takrat prosil, naj ga pu-
ste le malo še na Bregu ter zastavi slo-
vensko besedo, da namerava ostati tam le
do konca šolskega leta 1918/19., potem
pa prosi za upokojitve. Ptujski Slovenci
so mu nasledili in okrajni šolski svet je v
svoji seji sklenil iz ozirov na pomanjkanje
učiteljstva in na Wankmüllerjevo izjavo,
da se od vsega učiteljstva na Bregu za-
časno pusti do konca šol. leta 1918/19.
W., da se mu do tedaj poveri šolsko vo-
dstvo, potem pa naj se to mesto razpiše.
Višji šolski svet je ta sklen potrdil, ogor-
čenje se je deloma poleglo, ker je učitel-
stvo zaupalo v resnost ukrepa višjega
šolskega sveta.

Wankmüller je pridobil s to rešitvijo
čas in lisjak se je v svoji lisičini oddahnil;
počasi je prilezel na svetlo, da se ogleda.
Po deželi se je širil takrat Verstovšek-
Vadnjalov duh in Wankmüller jo zmisli!
»Počemu« si je dejal, je eden mojih si-
nov v teologiji? Počemu imam sam do-
bre prijatelje med duhovščino? Počel je
letati od tega do onega, iskal zvez, zlezel
v politično stranko SLS sam, ki se je
ogibal vsake slovenske politične stranke,
prestopil je iz ptujskega učiteljskega dru-
štva v štajersko podružnico Slomškove
zveze. Tu je svoje dosegel: **Vključ prote-
stom od vseh strani** je ostal na Bregu in
služba se ni razpisala. Mislili smo, da no-
vi višji šolski svet noravna to krivico
svojega prednika; krivico, storjeno slo-
venskemu učiteljstvu s tem protežira-
njem bivšega šulferajnskega eksponenta.
Vidimo pa, da smo se v tem motili! Med
zadnjimi razpisi v ptujskem okraju pač
čitamo, da so se razpisale 4 učiteljske
službe, ni pa razpisana nadučiteljska. Vi-
dimo tedaj: Obdržati se hoče Wankmül-
lerja še nadalje, hoče se mu še naprej da-
jati prilika, da šikanira in denuncira na
šoli nastavljen napredno slovensko uč-
teljstvo; dovoljuje se mu, da tudi v bo-
doče ovira na Bregu narodnostni razvoj
s tem, da nasprotuje ustanovitvi sokol-
skega naraščaja ki je ravno tukaj tako
potrben — skratka: pusti se hoče, da
postane bivši »Oberlehrer der deutschen
Volksschule« po postavi »nadučitelj na-
rodne šole«.

Povemo pa na ves glas, da tega ne
moremo trpeti! Slovensko misleče uč-
teljstvo ptujskega okraja je v pretekli do-
bi trpelo preveč nasilja in krivic, da bi
moglo še nadalje v svoji sredini gledati
brez značajnega človeka, ki je bil denun-
ciant in pomagač njegovih nasilnikov,
zato s polnim zaupanjem pričakuje od viš-
jega šolskega sveta, da izčisti te razmere
ter kratkoma odstrani Wankmüllerja.

V Belo Krajino.

Vabimo Vas mladi tovariši in tovari-
šice v našo lepo Belo Krajino. Pridite v
tisti idealni, ki imate srce in smisel za
narodovo prosveto. Široko delavno polje
se vam odpira pri nas. Do otvoritve be-
lokranjske železnice v starih tradicijah in
primitivnem svojem žitju je bila zapuščena,
zapostavljena in zanemarjena od osta-
lega sveta. Odkar pa je železni konj pre-
rijnil prvič skozi lepe, zelene Gorjance, se
je skrčila pot do kulturnega sveta. Nič
več ni mučne vožnje v dežju in mrazu v
skripajočem poštnem vozu. Ljubljana
nam je sedaj bliža, kot nam je bilo prej
Novo mesto, prva naša postaja.

Tisti, ki verujete v blagoslov dela,
pridite!

Kot učitelji imate hvaležno polje v
šoli. Kot narodni delavci imate obširno
neoreorano polje, ki čaka čvrstih orodij,
da zasade čvrsto pluh prosvete in lečino.
Pridite! In ve tovarišice? Bele rojakinje
Vas pričakujejo. Njih mehke, jugoslovanske
duše, dovzetne za vse dobro in po-
šteno, čakajo na Vas. Mnogo zanimivega
vam bodo nudile. Da li ste videle kako se
prede, tke, veze? Videle ste li mogoče
krasne belokranjske pisane, produkt
pesniške in umetniške ženske belokranjs-
ke duše? Poznate naše mehke, otožne
in one šaljive belokranjske narodne pes-
mice? Hočete belih narodnih noš, okiče-
nih z modro in rdečo nitjo? Mogoče hre-
penite po ljubečih otroških »scih«? Pri-
dite!

In vsi tisti, ki ste prijatelji večnolepe
prirode? Ob pogledu na tajinstveno Kol-
po, se vam pomirijo živci in duša vam
zasanja...

Belokranjci so ostali zvesti svojim
starij tradicijam. Narodne šege in obi-
čaj so ohranjeni in vkoreninjeni kakor
nikjer drugod. Pridite in poveselite se z
narodom ali pa zarajajte v poskočnem
kolu... »u dvadeset i dva«.

Še eno korist imate lahko. Krasen je-
zik, živ in nepokvarjen vam je najboljši
sredstvo, da se naučite čimprej srbo-hr-
vaščine. Ali ni naš župančič pravi belo-
kranjski slavec? Njegov jezik čujete vi
vsepopovsodi, ali pa govori on naš jezik...

Ne izbirajte krajev in lepih hiš — vse
to je mrtvo Poščite si življenja, sre lju-
bezni in tega je pri nas. Pridite!

**Ali ste že pristopili kot član
(članica) k Tvornci učil?**